

Іван Карпенко-Карий «Сто тисяч» (1889)

Зміст

Анкета твору	1
«Сто тисяч» (скорочено)	3
Дія перша	3
Дія друга	4
Дія третя	4
Дія четверта	5
Аналіз образів	5
Герасим Калитка	5
Інформація про героя	5
Цитатна характеристика	6
Позитивні та негативні риси характеру	7
Савка	7
Інформація про героя	7
Цитатна характеристика героя	7
Копач Бонавентура	8
Інформація про героя	8
Цитати героя	8
Інші герої п'єси	8
Параска – дружина Герасима Калитки	8
Наймичка Мотря	8
Теорія літератури: засоби комічного	9
Засоби комічного у творі	9
Теорія літератури: драма та її жанри	10
Джерела	10

Анкета твору

1. Рід. Драма

2. Жанр. Сатирична трагікомедія характерів, бо в ній висміюється жадоба до збагачення, яка є визначальною рисою вдачі Герасима Калитки.

3. Рік написання. 1889 р.

4. Рік постановки на сцені. 1890 р.

5. Історія написання. Одного разу, перебуваючи під наглядом поліції в станиці Костянтинівська, Іван Карпенко-Карий був свідком того, як біля трактиру, у якому, як на біржі, відбувалася купівля-продаж, підписувались векселі, переходили з рук до рук гроші, збиралося багато бурлак, які розповідали про те, як багатого глитаю обдурили шахраї, продавши замість фальшивих грошей прості папірці.

Почута історія дала драматургу матеріал для роботи. «Ці люди напрошуються дійовими особами комедії, яку варто назвати вагомим словом “Гроші”,— ділився він думками з дружиною Софією Віталіївною.— Всюди гроші, гроші, гроші... Увірвалася у життя хлібороба хвороблива жадоба грошей, спотворюючи побут і людські взаємини. Треба писати комедію на цю тему, картати ненажер, моральних виродків. Без сатири не може бути прогресу!»

1889 року І. Карпенко-Карий написав перший варіант комедії «Гроші», яку через цензуру переробив і доповнив, а 1890 року надіслав до друку під іншою назвою — «Сто тисяч». На думку самого автора, ця назва твору буде краще відповідати його сюжету. Адже ж справа була не в грошах та їхньому значенню для селянина, а саме в сумі в сто тисяч, яку наважився придбати Калитка на свої п'ять тисяч. Головну роль Герасима Калитки (у першому варіанті п'єси прізвище героя було Капшук - торбинка з шнурочком для грошей) у п'єсі виконував автор.

У комедії «Сто тисяч» відображено картини життя кінця XIX ст. Після реформи 1861 року почалося розшарування селянства. З одного боку зростало число безземельних наймитів, а з другого — сільських багатіїв, що й стало об'єктом зображення у творі. До речі, про махінації шахраїв із

фальшивими грошима повідомляла газета «Елисаветградский весник». У 80-х роках ХІХ століття тут дійсно активно діяла зграя злочинців, які оббирали засліплених жадобою до багатства місцевих господарів, продаючи їм нібито фальшиві гроші.

6. Композиція. Твір містить чотири дії, кожна з яких поділена на яви.

7. Головні герої.

Герасим Никодимович Калитка — багатий крестьянин.
Параска — жінка його.
Роман — син їх.
Савка — кум Герасима, крестьянин.

Банавентура — Копач.
Невідомий — єврей.
Гершко — фактор¹.
Мотря — наймика.
Клим — робітник.

8. Сюжет. Головний герой п'єси Герасим Никодимович Калитка, сільський багатій. На початку п'єси він зустрічається з невідомим євреєм, який пропонує йому махінацію — купити 100 тис. фальшивих рублів, заплативши за них тільки п'ять тисяч. Він залишає Калитці зразки фальшивих грошей, які начебто неможливо відрізнити від справжніх, для перевірки якості підробки. Калитка сам боїться піти в банк з фальшивими асигнаціями, і вмовляє зробити це свого кума. Тим часом інший єврей, фактор Гершко Маюфес, пропонує Герасиму надійнішу справу — позичити п'ять тисяч рублів поміщику під заставу його земель. Поміщик не зможе повернути гроші, й земля опиниться в руках Калитки.

Кумова поїздка до міста вдалася. «Фальшиві» гроші прийняли. Тоді Герасим зважується на махінацію в повному об'ємі, отримавши мішок «грошей». Втім «гроші» виявилися звичайним папером, і тільки зверху в мішку було кілька пачок зі справжніми купюрами. Втративши п'ять тисяч (Насправді, у останню мить він дає три тисячі замість п'яти) Калитка пробує повіситися, але його врятував копач Бонавентура. Прийшовши до тям обдурений «махінатор» промовляє: «Пропала земля Смоквинова! Нащо ви мене зняли з вірвовки? Краще смерть, ніж така потеря», на чому п'єса завершується.

Окрім основної лінії п'єси містить також і побічні, мета яких краще розкриття характеру головного героя. Одна з побічних ліній — кохання сина Калитки Романа з наймичкою Мотрею, одруженню яких перешкоджає батько. Він мріє поріднитися з мільйонером Терентієм Пузирем. Однак, коли Роман відвідав Пузиря, там з ним обійшлися як з челяддю, що вкрай обурило батька. Коли кум повернувся з міста з радісними звістками, Калитка, бажаючи потайки відсвяткувати подію, погоджується на заручини Романа і Мотрі, аби не виникло підозр щодо справжньої причини свята. Лінія копача Бонавентури вводить у комедію протилежність Калитці — мрійника, який присвятив своє життя тому, щоб ураз розбагатіти, знайшовши закопаний скарб. Образ дружини Калитки, працюючої простої жінки, допомагає показати скупість Герасима — він, наприклад, змушує її ходити три версти до церкви пішки, жаліючи коней.

9. Елементи сюжету.

Експозиція: знайомство автором читача (глядача) з місцем дії та дійовими особами — Герасимом Калиткою, Бонавентурою, Савкою. Невідомим, сином Герасима Романом і наймичкою Мотрею, показує обставини, у яких живуть дійові особи, їхні стосунки і прагнення.

Зав'язка: восьма ява першої дії твору, коли Невідомий домовляється з Калиткою про те, що у визначений час він передасть йому на вокзалі за 5 тисяч справжніх грошей 100 тисяч фальшивих.

Розвиток дії: гонитва Калитки за живою, за грошима. У другій та третій діях комедії показано, що кожний вчинок Калитки, кожна його думка підпорядковані безглуздій жадобі збагачення, накопичення грошей і землі. Він нещадно експлуатує наймитів, підганяє до роботи сина і дружину, в одруженні сина шукає засобів збагачення.

Кульмінація: четверта дія комедії, коли Маюфес попереджає Калитку, щоб він не барився з купівлею землі у Смоквинова, бо її поспішає придбати Жолудь. Калитка з Савкою їдуть на вокзал, привозять мішок «грошей» і починають ділитися. Настає найвищий момент напруження дії: в мішку замість

¹ Фактор - маклер; професійний посередник у укладанні торговельних і біржових угод; посередник у розв'язати різних побутових справ

фальшивих грошей були пакунки чистого паперу. Невідомий виявився спритнішим шахраєм, ніж Калитка, і обдурив його, продавши за 5 тисяч карбованців мішок чистого паперу.

Розв'язка: п'єса «Сто тисяч» закінчується тим, що обдурений Герасим у розпачі вішається, його рятує Бонавентура.

10. Тема: зображення життя селянства в пореформені часи, суспільні явища 80–90 років XIX століття.

11. Ідея: висміювання шахраїв, їх ненаситної жадоби до наживи, духовної обмеженості; утвердження ідеї духовності як основи людського життя.

12. Основна думка: автор гостро викриває за допомогою сатири всіх і крізь сльози сміється над пороками, змушуючи людей соромитись своїх лихих учинків. «Буде здоров'я, будуть і гроші...» Драматург показав усю потворність моралі Калитки, висміяв його мрії, поведінку, дії.

13. Конфлікт. Згубна пристрасть героя до грошей та неможливість їх отримати чесним шляхом.

14. Проблематика твору: влада грошей над людьми; невміння людей пристосуватися до нових умов життя; батьки і діти; бідність і багатство; добро і зло; моральність і аморальність.

15. Позитивне/негативне у творі.

Позитивне. Любов Калитки до землі, до праці, уміння господарювати	Негативне. Жадоба до грошей, прагнення до збагачення не лише за свій рахунок, а й економлячи на робітниках, своїх рідних
--	---

16. Смішне/сумне

Смішне. Як легко людина піддається на обман (показ «фальшивих» грошей), мова шукача скарбів Бонавентури, комічні ситуації в стосунках Герасима й Параски, Герасима й кума, Романа й Мотрі	Сумне. Жорстока експлуатація наймитів, рідних; гроші цінуються більше за життя; готовність заради збагачення піти на шахрайство, на злочин
--	---

17. Вічне/скороминуще

Вічне. Проблеми бездуховності, батьків і дітей, подружні стосунки, любов до грошей, надія на вдачу, великий виграш (знаходження скарбу)	Скороминуще. Безграмотність, неосвіченість мешканців села, нерівність соціальних станів, відсутність техніки, яка б полегшувала важку сільськогосподарську працю
--	---

18. Актуальність твору. Драма І. Карпенка-Карого не втрачає своєї актуальності і за наших часів, адже зараз ми зустрічаємо людей, для яких знецінилось одвічне та істинне, для яких гроші затьмарили все. П'єса «Сто тисяч» є не тільки майстерною сатирою на тогочасні суспільні події, а й нагадуванням нам, що Герасими Калитки існують, їх багато і вони — поміж нас (наприклад, штучно створені фінансові піраміди або фіктивні банківські установи, що наживаються на довірливих громадянах, які прагнуть швидко розбагатіти). Потрібно пам'ятати, що справжнім багатієм є не той, хто має вдосталь грошей, а той, хто має здоров'я, друзів, свободу, у кого є можливість спілкуватися з рідними, жити чесно й просто, зростати духовно. Такі багатства неоціненні, вони коштують набагато більше, аніж «сто тисяч».

«Сто тисяч» (скорочено)

Дія перша

До хати Герасима Никодимовича Калитки, сільського багатія, завітав єврей Невідомий із комерційною справою. Його зустрічає Роман, син хазяїна, та повідомляє, що батька немає вдома. Сюди ж приходять копач Бонавентура, нікчемна людина, пустобрех, що вдає з себе вченого та освіченого. «*Наче розумний, а дурний. Тридцять літ шукає кладів і голий став, як бубон*», — характеризує копача Роман. І єврей, і Бонавентура, не заставши вдома хазяїна, вирішили навідатись наступного разу. Герасим саме тоді знаходився в місті. Він оформляв документи на куплену ним землю. Згодом Калитка був уже вдома. Роман сповістив батькові, що його шукали жид і копач. Герасим залишається сам із собою та розмірковує: «*Ох, земелько, свята земелько — Божа ти дочечка! Як радісно тебе загрибати докупти, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку... Глянеш оком навколо — усе твоє... і все то гроші, гроші, гроші...*» Калитка заздрить найбагатшій людині на селі Жолудю, хоч і вважає, що той наживається нечесними шляхами.

До Герасима заходить кум Савка із проханням позичити грошей. Калитка спочатку вагався, але вирішив, що можна і тут в чомусь виграти. Він запропонував Савці принести «запродажню запись на воли». Селянин не міг зрозуміти наміру Калитки. Він ніби і не збирався нічого продавати. На це Герасим відповів: *«Вийде так, ніби продали... Ніби! Розумієте? А я ті самі воли віддам вам, до Семена [свято], а на Семена ви віддасте мені сто карбованців, і запродажню я розірву, а як не віддасте, то я візьму воли... Так коротча справа»*. На запропонування Савки залишити письмове зобов'язання Калитка згоди не дав. Згадуючи єврея, який бере великі проценти, він промовив: *«Хто ж тепер, куме, не лупить? Лупи та дай»*.

Через деякий час з'являється жид Невідомий. Він пропонує Калитці купити фальшивих грошей, показуючи зразки новеньких купюр. *«Та ти давай мені таких грошей хоч лантух — прийму»*,— дивується Герасим, не відрізняючи «фальшивих» од справжніх. Він погоджується за п'ять тисяч карбованців купити сто тисяч фальшивих. *«Розпалилась до них моя душа... Сто тисяч візьму!»*— промовляє Калитчина жадібність.

Герасим уклав з Невідомим шахрайську угоду й домовився про зустріч на вокзалі, щоб викупити ці бажані сто тисяч. А зразки «фальшивих» карбованців Герасим забирає, щоб розмінати їх у казначействі. Сам він іти до казначейства боїться, тому хоче довірити цю справу Савці.

До хати заходить копач Бонавентура. У розмові з Герасимом Никодимовичем виникла думка одружити Романа з багатою дівчиною. Калитка відправляє сина з Бонавентурою на оглядини в двір Пузиря. Роман намагається противитись батькові, бо любить красиву й трудолюбиву наймичку Мотрю, яка працювала в їхній сім'ї. Герасим же марить приданим, яке може дати багатій за своєю донькою.

Парубок нагадує батькові, яке він, старий, дав придане за сестрою, одуривши сватів (пообіцяв п'ять тисяч, а дав дві пари волів, десяток овець, пару коней, фургон і дві корови). *«Обіцянка — цяцянка, адурневі радість»*,— казав Калитка зятеві. Роман розповів копачеві, як із сватами билися півдня за придане.

Дія друга

Калитка залишає в себе ледаря Бонавентуру на ніч. Вранці хазяїн свариться з робітником Климом за те, що наймит багато хліба з'їдає. Скаржиться Герасим на ненажерливих наймитів, а копач просить грошей на розкопки «вірного» кладу під скалою Боковенькою.

Роман і Бонавентура збираються в дорогу, а хазяїн залишається чекати на кума. Параска, Герасимова дружина, намагається вмовити старого, щоб дав дозвіл на одруження Романа з Мотрею. Але він нічого не хоче чути, бо вже примножує Пузиреве придане в своїй голові. Він навіть намагається підняти руку на жінку, щоб не втручалася не в свої справи.

Прийшов кум Савко, Калитка поділився з ним своїм задумом про закупку фальшивих грошей. Савка погодився допомогти, вимагаючи з кожної фальшивої тисячі сто карбованців у свою кишеню, прагнучи легкого збагачення. Він забирає в Герасима ті гроші, які дав «на пробу» Невідомий і їде міняти їх до казначейства.

Герасим виряджає Романа й копача, радіє, що нарешті залишили його наодинці. Зайшла Параска. Жінка просить чоловіка дати коней, щоб поїхати до церкви. Калитка не дає, бо «скотина грошей коштує, вона цілий тиждень робить на нас». Дружини йому не жаль, він намовляє її пішки йти до храму «шість верстов». Ця суперечка переходить у сварку й ледве не закінчується бійкою між старими.

Дія третя

Роман розбудив сплячого батька, розказав, як приймали його багатії. Обідав хлопець на кухні, з челяддю, бо в домі гостювали пани і офіцери. Калитка розлютився, мріючи невдовзі помститися Пузиреві. Він задумує переплюнути всіх своїм багатством, скупивши якнайбільше землі: *«ідеш день — чия земля? Калитчина. ідеш два — чия земля? Калитчина... Отоді і я скажу про Пузиря: голяк масті, чирва світить!»*

До Герасима приїхав фактор Гершко, який радить Калитці позичити поміщикові Смоквинову п'ять тисяч карбованців. Цей поміщик повернути грошей не зможе, і земля з «рибним ставком», про яку давно мріє Герасим Никодимович, одійде до нього. За владнання цієї справи Гершко просить сто карбованців. Калитка дає тільки двадцять завдатку і вмовляє фактора, щоб він нічого не говорив Жолудю, який може випередити.

Веселий і радісний приїжджає Савка з пляшкою. Він розповідає про те, як купував за «фальшиві» гроші гербову марку, та розмінював їх у казначействі. На radoшах вони випили. Герасим навіть порвав запродажню на воли. А щоб замаскувати дійсну причину гуляння, Калитка влаштовує заручини Романа з Мотрею.

Дія четверта

До Калитчиної хати приходить фактор Гершко. Не заставши хазяїна вдома, єврей попросить Романа переказати батькові, щоб той обов'язково був завтра у Смоквинова, бо Жолудь може перекупити землю.

Завітав до хати Бонаventura. Він переконує Романа дістати п'ятдесят карбованців, щоб зробити компаньйоном у пошуках кладів. Хлопець погоджується на цю аферу.

Стара Параска не може зрозуміти, чого б це Герасим посватав Мотрю за Романа, влаштував гульню, поїхав до церкви й відстояв обідню навколішках, хоч перед цим і коней, щоб до церкви поїхати, не давав. Дивувалася жінка, що наказав приготувати вечерю, позакривати вікна, а сам кудись поїхав.

Повернулись Герасим із Савкою, притягли шкіряний мішок. Параска розповіла чоловікові, що був жид Гершко, просив його завтра прибути до Смоквинова, інакше Жолудь перекупить землю.

Калитка виганяє Параску й починає ділити куплені «сто» тисяч із Савкою. Герасимів кум помічає, що в мішку не гроші, а чистісінька бумага. Тільки на трьох пачках були наклеєні гроші спереду і ззаду.

Калитка хватає пояс і біжить вішатись. Зчинився гвалт. Копач, який спав у клуні, врятував Герасима.

А старий Калитка навіть при смерті думає про землю й про гроші. *«Пропала земля Смоквинова! Нащо ви мене зняли з віршовки? Краще смерть, ніж така потеря»*,— промовляє він, прийшовши до тям.

Аналіз образів

Герасим Калитка

Анкета героя

- 1. Прізвище та ім'я.** Герасим Никодимович Калитка (давнє українське прізвище, що означає «гаманець»).
- 2. Соціальний стан.** Заможний селянин, який вже має двісті десятин землі, проте всі свої сили покладає на те, щоб збільшити свої володіння
- 3. Сімейний стан.** Одружений: дружина Параска
- 4. Діти.** Заміжня донька, син Роман
- 5. Кум -** Савка, який частенько приходиться позичити грошей
- 6. Риси характеру:** жадібність, скупість, працьовитість, лицемірство, довірливість, шахрайство
- 7. Економить на собі.** «Як їв борщ та кашу, так і їстиму, як мазав чоботи дьогтем, так і мазатиму...»
- 8. Неосвіченість, обмеженість.** Зневажливо ставиться до науки, досягнень культури. Розмови і вчинки Герасима зосереджуються навколо землі і грошей.
- 9. Ставлення до робітників і членів родини.** Шкода шматка хліба для наймита, шкода запрягти коней, щоб підвезти дружину до церкви; не дозволяє одружитися Роману з Мотрею.
- 10. Мрія:** скупити всю землю навкруги. *«Ідеш день - чия земля? Калитчина! Ідеш два - чия земля? Калитчина! Ідеш три - чия земля? Калитчина!.. Диханіє спирає...а скотини, а овець розведу - земля під товаром буде стогнать...»*
- 11. Сенс життя:** земля. *«...Ох, земелько, свята земелько - Божя ти дочечко! Як радісно тебе загібати до купи, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку. Легко по своїй власній землі ходити. Глянеш оком навколо - усе твоє: там череда пасеться, там орють на пар, а тут*

зазеленіла вже пшениця і колосується жито: і все то гроші, гроші, гроші...»

12. Щастя: земля — мета, гроші — засіб.

13. Готовий піти на злочин. Погоджується купити фальшиві гроші.

14. Вплив грошей на Герасима Калитку

Мотиви: бажання стати багатим; намір скупити навколишню землю

Дії: погоджується на купівлю фальшивих грошей

Результат дій: втрата власних грошей; деградація особистості; знервованість, страх бути викритим; бажання покінчити життя самогубством

Причини: довірливість, наївність, здатність до ризику; жага до збагачення, яка засліпила героя; готовність здійснити кримінальний злочин

Інформація про героя

- Зовсім засліплений жадобою до грошей, тому легко стає жертвою досвідчених шахраїв і фальшивомонетників. Зажерливість до накопичення грошей і землі становить основний зміст образу Калитки. Від однієї тільки уяви про докуплений шмат землі в Калитки «диханіє спирає».
- Навіть уві сні ввижаються лини та карасі, за які «можна грошики лупить у городі», або що в нього кум віднімає гроші. І уві сні, і наяву все для грошей, ради грошей, через гроші.
- Скупиться по-людськи поїсти, сам працює і не дасть відпочити й навіть помолитись наймитам.
- Видаючи власну дочку заміж, Калитка замість обіцяних п'яти тисяч відбувся парами худоби та десятком овець, а на придачу — «гуртом побили зятя й вирядили». Півдня билися, «в хаті назмітали волосся на землі цілу куделю». (Хазяйновитий Роман аж два квача зробив вози підмазувати — не пропадати ж добру!)
- Свою жінку змушує іти до церкви пішки, та ще й прикривається сентенціями: «Худобу ганять у празник гріх. Блажен чоловік, іже скотину милує».
- Нікому не довіряє, сам гасає, як несамовитий, підганяючи наймитів, рахує кожний окрасець хліба.
- Лізе в петлю, бо пропали гроші, вислизнула з рук земля Смоквинова, яку збирався придбати.
- Роль Герасима Калитки прекрасно виконував сам автор п'єси.

Цитатна характеристика

«...Коли б хоч скоріше, а то жує та й жує, прямо душу з тебе вимотує: хліб з'їдає і час таїть...»

«Ох, земелько, свята земелько — Божа ти донечко! Як радісно тебе загібати до купи, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку. Легко по своїй власній землі ходити. Глянеш оком навколо — усе твоє; там череда пасеться, там орють на пар, а тут зазеленіла вже пшениця і колоситься жито: і все то гроші, гроші, гроші...»

«...під боком живе панок Смоквинов, мотається туди й сюди, заложив і перезаложив — видно, що замотався: от-от продасть, або й продадуть землю... Ай, кусочок же! Двісті п'ятдесят десятин, земля не перепажана, ставок рибний, і поруч з моєю, межа з межею».

«Скотина гроші коштує, вона цілий тиждень робить на нас, а в неділю, що мала б відпочити, гони в церкву. Це не по-божому і не по-хазяйськи».

«Я не буду панувати, ні! Як їв борщ та кашу, так і їстиму, як мазав чоботи дьогтем, так і мазатиму, а зате всю землю навкруги скуплю».

«Ох, земелько, свята земелько — Божа ти донечко! Як радісно тебе загібати до купи, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку!»

«Їдеш день — чия земля? Калитчина! їдеш два — чия земля? Калитчина! їдеш три — чия земля? Калитчина!.. Диханіє спирає...»

«Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість».

«...бере і в свого, і в чужого».

«Лупи та дай».

«...робітники та собаки надворі повинні бути».

«Ой Пузирі! Глядіть, щоб не полопалися, а замість вас Калитку розіпре грошвою»

«Тільки прийдеться платити, то я тебе живого облуплю» (Калитка — Роману)

«Тільки ти давай за поросят Пузиреві так, щоб він не продав, дешево давай, на біса теряють гроші: женися на Пузирівні — сам наплодиш завідських свиней»

«Хоч би молились (робітники), а то стоїть, чухається та шепче собі губами, аби простоять більше без роботи».

«Обікрали... ограбили... Пропала земля Смоковникова!.. Краще смерть, ніж така потеря!»

Позитивні та негативні риси характеру

Негативні	Позитивні
<p><i>Скупий, жадібний:</i> - відмовляється позичити кумові гроші в крайній його скруті, жалкує за скибкою хліба для наймита, коли той іде на роботу; - для нього краще смерть, ніж утрата грошей.</p> <p><i>Грубий, заздрісний, пихатий:</i> - лає робітників, підганяє їх до роботи.</p> <p><i>Лицемірний:</i> - удавано ласкаво ставиться до жінки на людях, а на самоті кричить, кидається з кулаками; - обіцяє наймицці, що одружить із сином — щоб старанніше працювала; - обманює зятя на весіллі.</p> <p><i>Неосвічений:</i> «Що там наука? Забавка дитяча!.. Я придивився: як тільки вчений, так і голодранець: ні землі, ні грошей, і таки дурень дурнем — застав його коняку запрягати, то й не запряже, він зараз полізе по книжках, потих рихметиках шукать, як це робиться»</p> <p><i>Боягуз:</i> боїться сам іти до міста перевірити гроші.</p> <p><i>Схильний до шахрайства:</i> купляє за п'ять тисяч сто тисяч фальшивих грошей.</p>	<p><i>Гарний хазяїн, працюючий, розпорядливий:</i> зумів скупити багато землі; сам працює нарівні з робітниками та рідними; дбає про «добрий завід» свиней, бо це додатковий прибуток.</p> <p><i>Переживає за власне господарство:</i> «...Ти мізкуєш, ти крутиш головою: де того взять, де того; як обернуться, щоб земельки прикупить, та за думками і не їється тобі, і не спиться тобі... Мене вже ці думки зовсім ізсушили...»</p> <p><i>Любить землю й уміє за нею доглядати.</i></p> <p><i>Турботливий батько:</i> дбає про майбутнє сина.</p> <p><i>Може бути щедрим:</i> вирішив одружити сина з Мотрею, пригощав кума й пробачив йому запродажню на воли (звичайно, розраховуючи на великий «дармовий» прибуток)</p>

Савка

Інформація про героя

Савка — компаньйон Калитки, змучений бідністю селянин, який живе у боргах і не знає, як існувати далі. Доведений до відчаю, він згоден продати дияволу власну душу. Він навіть ходив на Івана Купала на роздоріжжя кликати Гната Безп'ятого! Аби тільки розбагатіти, наблизитися до «хазяїнів», придбати до рук ще шматочок. Адже, за його мораллю, «з грішми, сказано ж, і чорт не брат». Але в грошових справах немає ні братів, ні кумів: Калитка позичає Савці гроші не тільки під нечуваний процент, а ще для певності вимагає «запродажню запись на воли».

Герой розмірковує про те, що, мабуть, сусідський поміщик Жолудь має «нечисті гроші», тобто він вже скористався цією можливістю. Про людину, яка ставить на перше місце в житті багатство, можна впевнено сказати, що вона продає душу дияволу. Під час поділу грошей і Калитка, і Савка готові вбити один одного. Утім, коли справу провалили, коли Герасиму не дали накласти руки, Савка кається. І його покаяння — це справжнє покаяння людини-християнина.

Цитатна характеристика героя.

«Чув я, що Жолудь нечисті гроші має, від самого, не при хаті згадуючи, сатани. Тільки ж де вони з ним познайомилися і як? От що цікаво!»;

«Не журіться. Я зумію заховати, аби що».

«Буде здоров'я, будуть і гроші, а я навіки від них одрікаюсь, ніколи в світі не буду хотіти більше, ніж Бог дає».

«Пішов би до нього у саме пекло: надокучило отак раз у раз позичати, нехай би дав, іродів син! Чи душу йому, лущиперові, треба, то нехай би брав, бо без душі, мабуть, легше, як без грошей».
«Е, куме, мабуть, і в тебе нечисті гроші, і в тебе душа вже не своя!»
«Давайте моє мені... З мене печінка мало не витрусилась, поки це діло скінчилось, та щоб я не мав у руках свого заробітку, а заглядав вам у вічі, як цуцик?».

Копач Бонавентура

Інформація про героя

Має нав'язливе бажання розбагатіти: тридцять років марно шукає в землі скарбів

Непрактичний: розорився, замість реальної праці займається пошуком міфічних скарбів; живе за чужий рахунок.

Не має гордості — клеїв дурня перед багатими Пузирями.

Розумний, освічений, хоч і має хаотичні, поверхові знання: повагою ставиться до науки, знає напам'ять усі вірші Шевченка, цитує «Енеїду» Котляревського.

Характеризуючи себе, Копач зазначає, що він талановитий і порядний

Романтичний: викопані гроші він мріє витрати не на побутові потреби, а на мандрівку до Парижа; хоче написати малоросійську комедію.

Щедрий: хоче поділитися з усіма скарбом, якщо знайде його.

Жартівник, людина з почуттям гумору

Уміє допомогти своїм благодійникам: визволив Калитку з петлі

Цитати героя

«Я, слава Богу, вік прожив, а й тріски чужої не взяв»;

«Без науки, без струменту, без опиту, куди не повернися, нічого не зробиш»;

«Тільки гляну, враз бачу»;

«Я не люблю, знаєте, там всяких ніжностей: перин, подушок. Є солома — добре, а нема — кулак в голови, свиту послав, свитою укрився, заснув — мало журився, проснувся, встав-встрепенувся, шапку насунув та й далі посунув»;

«Опит — велике діло!»;

«Мені тільки засісти, то я з маху напишу що завгодно... Хочеш — комедію, а хочеш — прошеніє, яке завгодно прошеніє і куди завгодно»;

«Оцей раз, як не найду грошей, годі, кінець, амінь. Засяду десь і буду писать все, все одно гроші; я за год напишу стільки, що й на воза не забереш».

Інші герої п'єси

Параска – дружина Герасима Калитки

Затуркана, покїрна своєму чоловікові, недовірливо ставиться до робітників.

Обіцяє «заїсти» невістку, яка їй не сподобається

Розуміє, що шлюб синові треба брати не через багатий посаг, а за взаємної любові та приязні; інколи буває рішучою, наполягає на своєму, хоч і наражається на небезпечну реакцію чоловіка.

Параска Калитці: «Бий, бодай тобі руки посохли! І замолоду з синяків не виходила; бий і на старість! У! Харциз — коняку жаліє, а жінку бить збирається».

Герасим про Параску: «У мене в шапці більше розуму, ніж у тебе в голові».

Роман – син Калитки

Молодий та вродливий парубок, який не пішов в батька. Він добрий, привітний, але діяльність батька дала про себе знати. Роман навіть згоджується шукати скарб з Бонавентурою. На відміну від батька не любить брехати та шукати “халяву”. Поважає своїх батьків, але, маючи свої думки та почуття відстоює їх. Кохає наймичку Мотрю простим, щирим коханням, яке не хоче міняти на гроші Пузирівни.

Наймичка Мотря

Працьовита, старанна, гарна господиня, горда й чесна в стосунках із хазяйським сином, широко його кохає.

Параска про Мотрю: «...я до неї привикла, вона до мене, дівка красива, здорова, знає всі порядки, коло птиці, коло свиней, коло корів — одне слово, хазяйка біля всього, в хаті, як в кімнаті, я вже нездужаю, а проти неї, скільки їх у нас не було ніхто хліба не спече, ніхто борщу не наваре, хоч і без олії іноді, а всі їдять не нахваляться».

Роман про Мотрю: «Оце дівка! І я ж, здається, не з послідніх, а мало не впав. Оце робітниця, оце жінка — сама за косарем зв'яже!».

Теорія літератури: засоби комічного

Сатира — вид художньої літератури в прозі чи віршах, у якому зображення здійснюється через різке осміювання, критику всього негативного. Об'єкт висміювання часто малюється в перебільшено смішному чи комічному вигляді.

Гумор — різновид комічного, відображення смішного в життєвих ситуаціях і людських характерах у доброзичливому тоні.

Іронія — приховане кепкування, глузування. Також уживання слова в протилежному значенні. Наприклад, із серйозним виглядом удавано стверджують протилежне тому, що думають насправді про явище чи людину. Іронія може бути доброзичливою, сумною, злою, дошкульною, гнівною. Дошкульна, гнівна іронія близька до сарказму.

Сарказм — глузування над людиною, державою, діяльністю організацій, що ґрунтується на почутті переваги мовця над тим, про кого або що він пише, говорить чи до кого він звертається. Буває їдким, викривальним, гірким. Сарказм близький до гнівної іронії.

Гротеск — художній засіб, прийом, що ґрунтується на свідомому перебільшенні, контрастах трагічного й комічного, де реальне в житті переплітається з фантастичним, страшне — із незвичайно смішним.

Комічне змальовується за допомогою комічних ситуацій, змішання стилів, жартівливих та іронічних фразеологізмів, прислів'їв і приказок, макаронічної мови (мови, дуже засміченої іншомовними словами або лексемами, зміненими на зразок іншомовних), гіпербол, «промовляючих» прізвиськ і прізвиськ та ін.

Засоби комічного у творі

Прізвисьце-характеристика. Калитка — гаманець

Посвідчення різних стилів. «Іщіте і обряцете! Сьогодні нема, завтра нема, післязавтра — мільйон!»
«Ох, земелько, свята земелько, Божа ти дочечко... Як радісно тебе згрібати до купи, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку. Легко по власній землі ходить. Глянеш оком навколо — все твоє; там череда пасеться, там орють на пар, а тут зазеленіла вже пшениця і колоситься жито: і все то гроші, гроші, гроші...»

«Блажен чоловік, іже скоти милує»

Зображення комічних ситуацій. Розповідь Савки, як він ходив до нечистого по гроші. Як Невідомий показував Калитці нібито фальшиві гроші

Посвідчення різнорідних понять. «Тільки коти в таку пору сидять у хаті на печі, а робітники та собаки надворі повинні бути»

Народні прислів'я, приказки, фразеологізми жартівливого характеру. Обіцянка — цяцянка, а дурневі — радість. Хоч голий, та веселий. Поживишся скибкою, як собака мухою. Що не кажи, а у нього є зайці в голові

«Філософські» узагальнення героя. «Бери і в свого, і в чужого»; «лупи та дай»; «гріх у неділю снідаться»; «худобу ганяють в празник гріх»; «...а на свої не будуть пити. Від своєї, кажуть, у грудях пухне»

Гіпербола. «Така з'їжа, така з'їжа, що й сказати не можна! Повірте: з млина привезуть пуд тридцять борошна, не спієш оглянутися — вже з'їли. Настане день, то роботи не бачиш, а тільки чуєш, як губами плямкають...» «Мене вже ці думки зовсім ізсушили... До того додумаєшся, що іноді здається, наче хто вхопив тебе за ноги і крутить кругом себе! А вони до того байдужі, тільки й думають: їсти і спати — і жеруть, і жеруть, як з немочі, а сплять, як мертві»

Пестливі слова в іронічному значенні. «Вони надолужать: то змиваннячком, то взуваннячком»

Макаронічна мова. «З придобутієм, а через чево, ежелі удасться»

Теорія літератури: драма та її жанри

Драматичний твір — це літературний твір, побудований на основі дії персонажів і їх висловлювань у діалогах, монологів, полілогах. Поведінка героїв часто зазначена в ремарках, наприклад: «виходить», «довго розгляда, озирається на світ», «показує свої гроші».

Ремарка (з фр. спостерігати, відмічати) — авторські пояснення в драматичному творі щодо умов і часу дії, зовнішнього вигляду, жестів, міміки дійових осіб. Саме в ремарках міститься авторська характеристика й оцінка подій і героїв.

Героїв (персонажів) драматичних творів називають дійовими особами. Перелік дійових осіб зазвичай автор ставить на початку твору, зазначаючи його родинний чи соціальний статус: Параска — жінка його; Бонавентура — копач...

Мова дійових осіб є основним зображальним засобом драматичного твору, адже в їхніх репліках виявляються риси характеру й душевний стан.

Композиція драматичних творів. Такі твори складаються з кількох великих частин — дій (або актів). Дія, у свою чергу, поділяється на яви (або сцени, картини) — частини драматичного твору, пов'язані з появою на сцені або виходом з неї дійових осіб.

Сюжет драматичного твору має такі самі елементи, як і епічний: експозиція, зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка. Окрім учинків персонажів, у драматичному творі важлива внутрішня дія — зіткнення поглядів, ідей і життєвих позицій, виражених через діалоги.

Драматичний твір вибудовується на гострому конфлікті.

Конфлікт (з латин. зіткнення, боротьба) — зіткнення, боротьба протилежних поглядів; серйозне непорозуміння, суперечка.

Жанри драми

Комедія (з грецьк. пісня, весела процесія) — драматичний твір, у якому засобами гумору й сатири відображається смішне, висміюються негативні явища й риси людського характеру.

Трагедія — драматичний твір, що ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, яка прагне максимально реалізувати свій творчий потенціал, з неможливістю його втілення в життя. Часто, потрапивши в безвихідь, герой трагедії гине.

Трагікомедія — різновид комедії; драматичний твір, у якому поєднуються ознаки комедії та трагедії; під час комедійного конфлікту відбуваються трагічні події.

Джерела

Авраменко О. М. Українська література: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2016.

Буктрейлер І. Карпенко-Карий "Сто тисяч"

Вікіпедія. [Сто тисяч](#)

Іван Карпенко-Карий. Сто тисяч (Аудіокнига) <https://www.youtube.com/watch?v=5kaAT5CLd4E>

Коваленко Л. Т. Українська література: підруч. для 8-го кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ: Оріон, 2016.

Кондрашова О.А. І. Карпенко-Карий «Сто тисяч». Проблема влади грошей - наскрізна і «вічна» у світовому мистецтві <https://msenmediastorage.blob.core.windows.net/resources/315b7f79-4b5b-4868-8227-e8cc2ac1bd8f.pdf>

Марчук В.В. Згубний вплив грошей на вихідців з народу. Проблема бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи, у комедії І. Карпенка-Карого "Сто тисяч" <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-6382C96C61091/list-B65BB05F26>

Мищенко О.І. Українська література: підруч. для 8-го кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ: Генеза, 2016.

Парашич В. В. Українська література. 8 клас: розробки уроків. — Х.: Видавництво «Ранок», 2016

Слоньовська О. В. Українська література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Літера ЛТД, 2016

Сто тисяч (1958) | Екранізація п'єси Івана Карпенка-Карого <https://www.youtube.com/watch?v=GmcXQC73-Tk>

Хвостикова Н.А. Проект з теми "І.Карпенко-Карий. Комедія "Сто тисяч". [Wiki.Iteach](#)

Чупринін О. О. Усі уроки української літератури. 8 клас. II семестр. Нова програма / О. О. Чупринін. — Х. : Вид. група «Основа», 2017.